

Маскоўскія адрасы Уладзіміра Караткевіча

Так склаліся абставіны, што творчае сталенне знакамітага Уладзіміра Караткевіча, чыё 90-годдзе з дня нараджэння мы адзначаем, было звязана не толькі з Беларуссю. Ва Украіне, дзе вучыўся і пэўны час працаваў, ён адчуў сваё пісьменніцкае прызначэнне. А шліфаваць творчае майстэрства яму давялося ў Маскве. Каб прасачыць, калі і як гэта адбывалася, мы вырашылі прайсціся па маскоўскіх адрасах беларускага класіка.

Захапленні і злыбеды

Першая ўсвядомленая паездка У. Караткевіча ў Маскву, паводле сцвярджэння яго сястры Наталлі Кручкоўскай, адбылася ў пачатку лета 1941 года. Па ўсім відаць, гэта была ўзнагарода Валодзю за прыкладныя паводзіны і добрую вучобу. Ён скончыў тры класы, і бацькі паабяцалі адправіць яго да сястры, якая ў той час вучылася ў Маскоўскім хіміка-тэхналагічным інстытуце.

«Я з захапленнем паказвала Валодзю горад: і Гістарычны музей, і Красную плошчу, і музей Рэвалюцыі, і Маўзалеі і музей Леніна, і помнікі гістарычным асобам, і метро, і шмат чаго іншага, што тады звычайна прапаноўвалі паглядзець усім гасцям сталіцы. Я не сказала б, што для Валодзі ўсё было навіною. Многае ён ужо ведаў з кніг. Але цікавіўся ўсім». Хлопчык быў зачараваны ўбачаным. Яго перапаўнялі ўражанні, і ён мроіў падзяліцца імі з бацькамі і сваімі аршанскімі сябрамі. І такая магчымасць у Валодзі магла неўзабаве з'явіцца, калі б не грывнула нечакана Вялікая Айчынная вайна. «Мы ўжо збіраліся дамоў і нават мелі на руках білеты і ўяўлялі, як тата нас сустрэне на Аршанскім вакзале... Але ўсё гэтаму не наканавана было спраўдзіцца», – чытаем успаміны Наталлі Сямёнаўны.

Гармідар, выкліканы ў горадзе весткай пра вераломны напад на СССР фашысцкай Германіі, надзвычайны ўздым энтузіязму сярод масквічоў, даўжэзныя чэргі ў ваенкаматы з прызыўнікоў і добраахвотнікаў, гатовых самаахвярна абараняць савецкую краіну ад нямецкіх захопнікаў, і шмат яшчэ самых розных падзей першых дзён і тыдняў ваеннага ліхалецця, вядома ж, не засталіся па-за ўвагай 10-гадовага хлопчыка. Праўда, з часам у асяроддзе гэтай усеагульнай патрыятычнай бравяды сталі пранікаць ноткі трывогі і страху перад варожымі авіяналётамі. Як згадвала Н. Кручкоўская, «чым далей – тым больш трывожна становілася ў горадзе. Бамбёжкі, стрэлы, ноччу – варта на даху, днём – бамбасховішча...».

А яшчэ дзяўчыну разам з аднакурснікамі даволі часта адпраўлялі ў прысталічча на ўзвядзенне абарончых умацаванняў і капанне акопаў. І ў такія дні цікаўны да ўсяго і няўрымслівы Валодзя быў прадастаўлены выключна сам сабе. Пазней пісьменнік, напрыклад, успамінаў, што, застаўшыся без нагляду сястры, адчуваў сябе вельмі ўпэўнена і зусім не баяўся бамбёжак. У час, калі гукі сірэны зазывалі ўсіх у бамбасховішча, ён, выгнаўшы за дзверы ката (любоў творцы да сабак і катоў варта асобнай размовы), мог заставацца ў кватэры і, як ні ў чым не бывала,

▲ Уладзімір Караткевіч.
Фота 1959 года

чытаць кнігу ці свой любімы часопіс «Вокруг света».

Калі бестурботная нядбаласць брата была раскрыта, Наталля ўсур'ез задумалася, як з ім быць далей. Выйсце падказала стрыечная сястра іх маці, настаўніца Марыя Сцяпанаўна Жыцянец, якая ў той час таксама жыла ў Маскве. Школу, дзе працавала жанчына, збіраліся эвакуіраваць на ўсход, і яна прапанавала забраць з сабой хлапчука-непаседу. «Іншага выйсця не было, і ў канцы ліпеня Валодзя паехаў з маскоўскімі дзецьмі ў Разанскую вобласць, а адтуль – у Молатаўскую (Пермскую)», – сцвярджала пазней Наталля Сямёнаўна.

Вымушанае развітанне У. Караткевіча з Масквой расцягнулася на дванаццаць гадоў. За гэты час у яго лёсе адбылося шмат падзей, кожная з якіх – яркая старонка жыццёпісу пісьменніка. Гэта – і ягоныя ўцёкі з інтэрната на фронт, і пошукі бацькоў, а пасля сустрэча з імі ў Арэнбургу, і лета 1944-га ў пасляваенным Кіеве, і вяртанне ў родную Оршу, і вучоба на філалагічным факультэце Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэта...

На пахаванні «отца народов»

Новае ж спатканне ўжо студэнта і адначасова пісьменніка-пачаткоўца У. Караткевіча з Першапрастоўнай адбылося ў пачатку сакавіка 1953 года. На год для падарожжа ўзнікла спантанна – памёр І. Сталін, і Валодзя падбухторыў сяброў-аднакурснікаў на паездку ў Маскву, на пахаванне «отца народов». На той час у яго ўжо не было ілюзій наконт сталінскіх рэпрэсій, пра падрабязнасці якіх ён ведаў з расказаў аднаго са сваіх дзядзькоў, беспадстаўна абвінавачанага НКУС у антыдзяржаўнай дзейнасці. Таму і захацелася маладому Караткевічу на свае вочы пабачыць развітанне з тыранам. І пабачыў... жудасную цісканіну, якая ўтварылася на подступах да Краснай плошчы.

Непасрэдна ў дзень, калі адбывалася пахаванне І. Сталіна, 9 сакавіка, У. Караткевіч і яго сябры, уліўшыся ў людскую плынь, змаглі амаль ушчыльную наблізіцца да Крамля. Яны апынуліся ў Веташным завулку – невялікім транспартным «перашыйку», размешчаным паміж вуліцамі Нікольскай і Ільінка ўздоўж тыльнага боку ўсходняга крыла маскоўскага ГУМа. Паколькі ўваход на Красную плошчу быў перакрыты міліцыяй, то на падыходах да яе ўтварыліся вялізныя натоўпы, да якіх далучаліся ўсё новыя і новыя людзі, напіралі адзін на аднаго. У выніку пачалася цісканіна. Па ўсім відаць, Уладзіміру і яго кіеўскім кампанейцам пашчасціла трапіць не ў самы эпіцэнтр таго пераплёту, яны, хутчэй за ўсё, знаходзіліся дзесьці ў задніх радах. Бо, як згадаў пазней пісьменнік, у той момант ён «...вместе с хлопцами, помогал санитарам вытаскивать из давки людей».

Зазначым, што паездка на пахаванне І. Сталіна ледзьве не каштавала У. Караткевічу месца ва ўніверсітэце. Адразу пасля вяртання з Масквы ім усур'ез заняліся так званыя кампетэнтныя органы. Але палітычныя вятры даволі хутка змянілі свой напрамак, і ўсё закончылася прапясочваннем «неслуха» ў дэканаце.

На «курсы»!

Важным жыццёвым этапам для У. Караткевіча стала другая палова 1950-х. У 1956 годзе ён спыняе актыўную настаўніцкую дзейнасць у сяле Лесавічы пад Кіевам і перабіраецца ў родную Оршу. Уладкаваўшыся «сейбітам разумнага, добрага, вечнага» ў 8-ю гарадскую школу, малады настаўнік-пісьменнік паспяхова сумяшчае вучэбныя планы з творчасцю. Яго вершы і апавяданні з'яўляюцца ў часопісах «Полымя», «Малодосць», газетах «Літаратура і мастацтва», «Чырвоная змена». У красавіку 1957-га ў асяроддзі беларускай творчай браці здараецца беспрэцэдэнтны выпадак: у Саюз пісьменнікаў прынялі аўтара, які не меў ніводнай выдадзенай кнігі. І ім аказаўся не хто іншы, як Уладзімір Караткевіч. Праўда, не ўсім прыйшоўся даспадобы ягоны ўзлёт. Крытычныя стрэлы ранілі душу паэта, збівалі яго з творчага рытму. Асабліва старалася аршанская газета «Ленінскі прызыў», якая наладзіла сапраўднае цкаванне маладога аўтара.

У абарону таленавітага пісьменніка выступілі мэтры Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Максім Танк, і іх аўтарытэтныя словы крыху змянілі сітуацыю. Тым не менш, каб аддаліцца ад усяго гэтага, У. Караткевіч вырашае падацца на вучобу ў Маскву. У 1958 годзе ён паступае на Вышэйшыя літаратурныя курсы пры Літаратурным інстытуце імя А.М. Горкага. Навучанне было разлічана на два гады. Менавіта столькі часу і планаваў пісьменнік затрымацца ў Маскве. Але падчас вучобы вельмі захапіўся кіно і вырашыў засвоіць яшчэ і прафесію кінастваральніка – пасля заканчэння ў 1960 годзе літкурсаў адразу ж паступіў на толькі што заснаваныя Вышэйшыя сцэнарныя курсы. Такім чынам, яго знаходжанне ў сталіцы расцягнулася на чатыры гады.

«Літаратурныя курсы шмат далі мне самой сваёй атмасферы, глыбінёй спрэчак, сяброўствам, шырынёй далягляду. Там я напісаў сваю другую кнігу «Вячэрнія ветразі» (1960) (першы паэ-

тычны зборнік У. Караткевіча «Матчына душа» пабачыў свет у 1958 годзе. – С.Г.), некалькі апавяданняў і гістарычную аповесць «Сівая легенда»; разам з напісанай раней аповесцю «Цыганскі кароль» яны склалі трэцюю маю кнігу «Блакiт i золата дня». Акрамя таго, у Маскве быў задуманы першы мой раман «Леаніды не вернуцца да Зямлі», надрукаваны пад назвай «Нельга забыць» у часопісе «Полымя» ў 1962 годзе. Працаваў і ў кіно. Зрабіў тры кароткаметражныя сцэнарыі. Апошнім з іх задаволены. Гэта – «Сведкі вечнасці», пра беларускія славы дрэвы. Напісаў і поўнаметражны сцэнарыі «Гнеўнае сонца» аб пераадоленні страху чалавекам, аб раскутасці чалавецтва», – вось так каратка ахарактарызаваў Уладзімір Сямёнавіч свой маскоўскі перыяд у аўтабіяграфічнай нататцы «Дарога, якую прайшоў», адмыслова напісанай ім для выдадзенага ў 1966 годзе зборніка пісьменніцкіх жыццяпісаў «Пра час і пра сябе».

Аднак у рэальнасці час вучобы У. Караткевіча ў Маскве быў куды больш насычаны падзеямі і меў вялікае значэнне ў яго жыцці і творчасці. Але аб усім па парадку.

Новае знаёмства

Як ужо згадвалася, У. Караткевіч упершыню трапіў у Маскву яшчэ ў дзяцінстве – напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны і паспеў разам з сястрой наведаць ці не ўсе яе галоўныя слаўтасці. Тым не менш горад літаральна ўзяў у палон маладога творцу. У сваім першым лісце, дасланым з тагачаснай сталіцы СССР Янку Брылю ў пачатку кастрычніка 1958 года, ён шчыра прызнаваўся: «...Атрымалася так, што Масква проста жарэ чалавека. І вось я цэлы месяц хадзіў з раз'юленай зяпай па музеях, парках, канцэртах. Быў паўсюль – ад нарады славістаў (дзе хвіліны тры размаўляў з Глебкам) і да блытаных завулкаў за Масквой-ракой. Паўсюль сляды мінулага: тут спрыяў навучкам і мастацтвам Ціт Цітыч Разуваеў (адзін з герояў верша «Быль-небылица», у якім яго аўтар, рускі савецкі паэт Самуіл Маршак, апісаў Маскву канца

▲ У Маскве ў будынку па Цвярскім бульвары, 25, дзе ў 1958–1962 гадах вучыўся У. Караткевіч, і сёння размяшчаецца Літаратурны інстытут імя А.М. Горкага

XIX стагоддзя. – С.Г.), а тут, у пакоі на другім паверсе, Дзянісаў схаваў пад коўдру ногі ў дастапамятны дзень прыезду Растова ў Маскву (размова пра размешчаную на Паварской вуліцы сядзібу графа Салагуба, апісаную Л. Талстым у рамане «Война и мир» як «дом Растовых». – С.Г.). Усё жывое, усё цудоўнае. Кожным вечарам проста не мог сядзець у пакоі, так клікаў горад... Так хацелася проста жыць, дыхаць, лавіць гукі, фарбы, пахі. Дайшло да таго, што блукаў у Царыцыне (палацава-паркавы комплекс на поўдні Масквы. – С.Г.) некалькі гадзін па мокрых нетрах і схапіў запаленне лёгкіх, якое перанёс на нагах».

Паўнавартасна ўладарыла гісторыя і ў будынку, дзе размяшчаліся літаратурныя курсы. Гэта – гарадская сядзіба XVIII стагоддзя на Цвярскім бульвары, 25. Цяпер масквічы яе часта называюць «домам Грыбаедава», бо менавіта пад такім назовам яна фігуруе ў рамане Міхаіла Булгакава «Мастер и Маргарита». Як даводзіць некалі набыты намі даведнік па маскоўскіх славуцях, насамрэч гэты будынак ніякіх адносін да рускага паэта А. Грыбаедава не мае. Куды больш ён звязаны з іншымі вядомымі расійскімі творцамі. Тут, напрыклад, нарадзіўся і правёў дзяцінства пісьменнік-рэвалюцыянер Аляксандр Герцэн. У свой час сядзібай

валодаў гісторык і дыпламат Дзмітрый Святославіч Святославіч, гаспадар літаратурнага салона, які наведвалі А. Пушкін, М. Лермантаў, М. Гоголь, В. Бялінскі, П. Чаадаеў, Я. Баратынскі. У 1920-я гады ў «доме Грыбаедава» размяшчаліся асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў – РАПП і МАПП, а ў флігелях побач жылі В. Мандэльштам, Ю. Алеша, А. Платонаў... Сёння будынак па-ранейшаму цесна звязаны з літаратурным жыццём: як у часы Караткевіча, там размяшчаецца Літаратурны інстытут імя А.М. Горкага.

Авангард ці класіка?

Пра тое, якім У. Караткевіч быў «курсантам», можна расказваць доўга. Паводле сведчанняў аднакашнікаў, да заняткаў Уладзімір Сямёнавіч ставіўся сур'ёзна, прагна і ўнікліва спасылаўся на вучэбныя прадметы. Эрудыраваны і падкаваны ў навучанні, ён іншым разам мог паставіць уняёмкае становішча тытулаваных прафесараў. Пра адзін з такіх выпадкаў расказваў блізкі сябра пісьменніка народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін: «У Маскву раіў мне падацца на Вышэйшыя літаратурныя курсы Уладзімір. Ухапіўся я за гэтую ідэю. Пасля ўніверсітэта паслаў належныя паперы. Адказ прыйшоў неўзабаве. Адмовіць. А ўсё пасля Караткевіча. Энцыклапедычна адукаваны слухач Вышэйшых літаратурных курсаў У. Караткевіч літаральна да слёз даводзіў сваімі як бы найўнымі пытаннямі выкладчыкаў. Спытана нешта. Выкладчык не ведае, абяцае заўтра адказаць, а заўтра ў Караткевіча новае пытанне. Не хочацца шмат казаць пра выкладчыкаў, хоціць аднаго, што, напрыклад, Леў Ашанін меў званне прафесара. Былі, вядома, і сапраўдныя свяцілы. Але Караткевіч заганяў у казіны рог ашанінскую прафесуру. І, як вынік, рэктар ВЛК Лапцеў падпісаў загад не прымаць на вучобу асоб з філалагічнай адукацыяй – хоціць, адпакутаваў і з разумнікамі Уладзімірам Караткевічам!..».

Як чалавек творчы, У. Караткевіч, жывучы ў Маскве, не мог заставацца ўбаку ад авангардысцкіх павеваў, якія на хвалі хрушчоўскай адлігі пачалі пранікаць

у канцы 1950-х – пачатку 1960-х гадоў у жыццё найперш сталічнага грамадства. Праўда, успрымаў ён іх без вялікага захаплення і, аднак, асабліва не асуджаў. «У Маскве смерць верша, як мы яго разумеем, пачалася ўжо. Моладзь зачытваецца навейшымі замежнымі фармалістамі, – пісаў ён Янку Брылю ў лістападзе 1959 года. – Большасць маладых мастакоў мажа такое, што за галаву хапаешся. Перад іхнімі палотнамі Paul Klee (Паўль Клее – нямецкі мастак-авангардыст першай паловы XX стагоддзя. – С.Г.) з яго «Блакiтнай галавой» – Рэпін. У інстытуце нашым гэта ўсё носіцца ў паветры, амаль не ведаю людзей без выкрунтасаў. Музыка, асабліва сімфанічная, уласна кажучы, загінула. Замест гармоніі – бормашына, інтанацыі сённяшняга дня ў сур’ёзную музыку не ўвайшлі. ...Маладыя чытаюць Кафку, Марэка Гласка, выкопваюць аднекуль Цвятаеву... Дажывём да гэтага і мы, хоць мы ўбаку».

Адначасова ў пісьме да школьнага сябра Юрыя Гальперына ён шчыра дзеліцца ўражаннямі ад наведвання ўнікальнага помніка старажытнарускага дойлідства – Пакроўскай царквы ў сяле Багалюбава каля Суздаля, больш вядомай як царква Пакроваў Прасвятой Багародзіцы на Нерлі. «...Пожалуй, скажу пару слов о Покрове-на-Нерли. Я не верил, что человек может плакать, глядя на здание, и потому ставил архитектуру чуть ниже всех искусств, – пісаў будучы беларускі класік у 1960 годзе. – Так вот, я ревел, брат. Позорно ревел, и не стыдился, и не стыжусь. Боже мой, это чудо... Это всех людей душа, лучших людей... Нежная-нежная, чистая-пречистая. Как свечечка стройная... Понимаешь, это надо видеть. Луга безграничные, сине-зеленые, золотые, майские. И она, бедная красавица моя, стоит, как Алёнушка, почти окруженная водой. И ничего нет, белые стены да алтарный камень, да свет невесть откуда падает. И львы-рельефы улыбаются с квадратных колонн. И такая тишина, такой мир. Понимаешь, тогда не принято было преклонять в церкви колен, просто стояли и молча молились. И я так

же. Чуть не полетел под купол в столбе света... Как вспомню о ней – сердце дрожит от радости».

Вялікае каханне

Уражаны геніяльнасцю архітэктурнага помніка XII стагоддзя, У. Караткевіч раскажаў пра яго шырокаму чытачу ў вершы «Дзіва на Нерлі» і рамане «Нельга забыць». Матывы, навеяныя ўнікальным храмам, праглядаюцца і ў вершы «Цягнікі заспявалі, заплакалі...». Аднак не толькі царква Пакроваў на Нерлі тэматычна знітоўвае гэтыя творы. Яны ў той ці іншай ступені звязаны з імем Ніны Молевой – фатальнай у лёсе пісьменніка жанчыны.

Так, для У. Караткевіча нішто чалавечае не было чужым. Ён кахаў, меў свае жыццёвыя слабасці. Літаратуразнавец Дзяніс Марціновіч, напрыклад, склаў «Донжуанскі спіс» Караткевіча, у які ўключыў асобы трынаццаці жанчын, што ў розны час паланілі сэрца пісьменніка, – як да яго прыезду ў Маскву, так і пасля. Тым не менш у лютым 1960-га ў лісце да Янкі Брыля пісьменнік прызнаваўся, што яму «ніколі не шанцавала з вялікім каханнем. Усе, хто быў, усе, хто ляжаў поруч, былі не тое, хоць я ўдзячны кожнай з іх...».

А вось да Н. Молевой ён ставіўся зусім па-іншаму. Яны пазнаёміліся на літкурсах, дзе жанчына выкладала гісторыю мастацтваў. Высокае пачуццё да яе ўспыхнула ў 29-гадовага У. Караткевіча імгненна. Гэта якраз быў той выпадак, пра які прынята гаварыць: каханне з першага погляду. «Цэлы год не было хвіліны, каб яе не было ў думках... Зараз мне дорага ўсё, што хоць на хвіліну нагадвае яе...» – дзяліўся пісьменнік у тым жа лісце. А пасля і ў яшчэ адным, датаваным 16 сакавіка 1960 года: «І зараз яна для мяне ўсё: азёры Уладзімірскай зямлі, Масква, якую я здолеў палюбіць толькі з-за яе, Пакроў-на-Нерлі, пара зімовая з дзвярэй метро, снягур на заснежанай сасне, мая праца... Гэта адзіная, з якой мне лёгка. Нам ніколі не бывае сумна, калі мы разам, у нас заўсёды ёсць што

▼ Царква Пакроваў на Нерлі – храм, у які У. Караткевіч быў улюбёны

▲ Ніна Молева –
фатальная ў жыцці
У. Караткевіча
жанчына
Фота пачатку
1960-х гадоў.

сказаць адзін аднаму. Нам добра нават маўчаць... У нас аднолькавыя густы, погляды, ідэі».

Аднак каханне У. Караткевіча да Н. Молевай было далёка не ідылічным. І на тое была істотная прычына – Ніна была замужам. Праўда, гэтая акалічнасць менш за ўсё турбавала пісьменніка. Ён моцна кахаў і жадаў узаемнасці. Але абранніца пісьменніка не адважылася парваць з мужам, вядомым мастаком і калекцыянерам Эліем Бялюціным – арганізатарам выставы авангардыстаў у маскоўскім Манежы, якую ў пачатку снежня 1962 года «в пух и прах» разнёс М. Хрушчоў. У выніку адбылося пэўнае ахалоджванне адносін. У 1962 годзе У. Караткевіч скончыў Вышэйшыя сцэнарныя курсы і вярнуўся ў Мінск. Але пэўныя стасункі паміж імі працягваліся і пазней. Прынамсі, як сведчаць лісты пісьменніка да сяброў, Н. Молева ўмела маніпулявала ім, выпрошваючы грошы на набывшце карцін.

Гісторыю свайго вялікага кахання да Н. Молевай У. Караткевіч падрабязна апісаў у рамане «Нельга забыць». Шмат чаго ад аўтара, ягонай біяграфіі, светаўспрымання, адносін да жыцця і людзей увасобілася ў вобразе галоўнага героя гэтага твора Андрэя Грынкевіча. А прататыпам галоўнай гераіні Ірыны Горавай стала Н. Молева. Дарэчы, 95-гадовая Ніна Міхайлаўна, якая і цяпер жыве ў Маскве, вельмі рэдка дзеліцца сваімі ўспамінамі пра беларускага класіка. Акалі і адважваецца гаварыць з журналістамі на гэту тэму, то часам робіць шакіруючыя прызнанні.

Напрыклад, у 2018 годзе ў інтэрв'ю «Комсомольской правде в Белоруссии» яна заявіла, што «Нельга забыць» наогул не чытала: «Мне очень стыдно об этом говорить, но я его не читала, потому что не знаю белорусского». Пэўная недагаворанасць вынікае і з яе слоў пра адносіны з закаханым у яе пісьменнікам: «Когда мне говорят о любви Короткевича ко мне, я всегда это слушаю с определенной неловкостью. Все, что я о нем знаю, это то, что может знать школьный учитель о своем ученике. Курс, на котором учился

Владимир Короткевич, очень увлекался моими лекциями».

Як бы там ні было, але Н. Молева прыкметна паўплывала на творчасць У. Караткевіча, пэўны час з'яўлялася яго музай. Акрамя верша «Дзіва на Нерлі», яе асобе прысвечаны такія творы пісьменніка, як «Балада пра Невядомага, Першага», «Прарок Геронім Босх», «Трызненне Мужыцкага Брэйгеля» і інш.

Горад душэўнай цеплыні

Наогул жа, нягледзячы на пэўныя нягоды і душэўныя перажыванні, якія з ім здарыліся ў Маскве, гэты горад У. Караткевіч шчыра любіў. З вялікай цеплынёй апісвае ён яго ў многіх сваіх творах, прынамсі, у апавяданні «Маленькая балерына», аповесці «Зброя», паэме «Плошча Маякоўскага», у тым жа рамане «Нельга забыць». Падзеі аднаго з раздзелаў рамана «Каласы пад сярпом тваім» таксама адбываюцца ў Маскве. Як памятаем, у сакавіку 1860 года там сустрэўся галоўны герой твора Алесь Загорскі з Кастусём Каліноўскім: на пасяджэнні нелегальнага маскоўскага зямляцтва яны вялі гаворку пра падрыхтоўку будучага паўстання.

У. Караткевіч неаднаразова бываў у Маскве і пасля заканчэння вучобы. У жніўні – верасні 1966 года знаходзіўся там падчас здымак кароткаметражнага дакументальнага фільма «Памяць каменя», прысвечанага арыгінальным маскоўскім архітэктурным помнікам, узведзеным з удзелам беларускіх дойлідзтваў. У пачатку восені 1967 года пісьменнік быў удзельнікам Дзён культуры і мастацтва Беларусі ў Маскве. Зразумела, што здараліся ў яго паездкі і прыватныя – да сяброў, знаёмых, якіх у Караткевіча было нямала, па выдавецкіх справах і г. д.

Масква не толькі пакінула прыкметны след у жыццяпісе народнага пісьменніка, але, як сцвярджаюць даследчыкі ягонай творчасці, зрабіла істотны ўплыў на фарміраванне яго і як асобы, і як выдатнага мастака слова.

Сяргей ГАЛОЎКА